

ANG PAGIGING DEBOTO BILANG PAKIKIPAGKAPWA: ISANG PANIMULANG PAGSUSURI SA MGA LIHAM PASASALAMAT NG MGA DEBOTO NG INA NG LAGING SAKLOLO SA BACLARAN

ni Manuel Victor J. Sapitula

Mga Panimulang Komento

Isa sa mga tanda ng malawak na pagtanggap ng mga kaugaliang Katoliko ang laganap na pamimintuho sa mga santo at santa sa iba't ibang dako sa bansa. Ang pamimintuhong ito ay kinapapalooban ng paglalaan ng panalangin o pagsasakripisyo upang humiling, magpasalamat o mamanata ang deboto sa isang banal na nilalang. Bagama't personal, ang mga gawaing ito ay sumasalamin sa kalagayang panlipunan ng mga deboto, lalo na at nakatuon ang mga ito sa paghingi para sa pang-araw-araw na pangangailangan. Sa konteksto ng Katolisismo, ang pagiging malapit ng gawaing pandebosyon sa pang-araw-araw na buhay ay naghihiwalay sa kanila sa mga "opisyal" na ritwal ng simbahan tulad ng Misa o ibang sakramento: ang huli ay mas nakabatay sa karanasan ng mga deboto at pangalawa lamang ang teolohiya o opisyal na paniniwala ng simbahan.

Dahil ang pagsasagawa ng debosyon ay nakabatay sa "pinanggagalingan" ng mga deboto, tulad ng kanilang kasarian, edad, at kalagayang sosyo-ekonomiko, saklaw din ito ng mga alituntuning panlipunang gumagabay sa pakikipagtunguhan ng isang tao sa kanyang kapwa. Ang mga banal na nilalang, bilang *legitimate interactants* sa panalangin, ay maituturing na mga *social actors* sa pakikipagtunguhan sa mga deboto, bagama't sila ay hindi katulad ng mga ordinaryong tao (Cerulo at Barra: 376). Kung gayon, nagsisilbing batis ang gawaing pangkomunikasyon upang maipaliwanag ang kabuluhan ng isang pagkilos o gawain sa buhay ng isang indibidwal o lipunan.

Itatampok sa papel na ito ang debosyon sa Pambansang Dambana ng Ina ng Laging Saklolo sa Baclaran, lungsod ng Parañaque sa Kalakhang Maynila. Ang Pambansang Dambana sa Baclaran ay isa sa mga pinakatanyag na dausan ng debosyong Katoliko sa bansa, ngunit kaunti pa lamang ang naging pag-aaral tungkol dito. Sinaliksik nina Ma. Hilda Buhay at Ma. Catherine Sanchez (dalawang madre) noong 1970 ang paniniwala at motibasyon ng mga debotong nagnonobena sa Baclaran. Samantala, pinag-aralan naman ni Vidal Gornez (isang Heswita) noong 2003 ang implikasyon ng mga panalangin

batay sa teolohiyang Katoliko. Ang lapit ng mga naunang pag-aaral na ito ay nakatuon sa motibasyon ng mga deboto sa pagsasagawa ng debosyon at ang implikasyon nito sa doktrinang Katoliko. Nilalayan ng papel na ito na suriin ang pakikipagtunguhan sa banal na nilalang sa konteksto ng “pagiging deboto” gamit ang nosyong “loób” at “kapwa”, dalawang batayang dalumat upang maunawaan ang pagkataong Pilipino.

Sa papel na ito ay nilalayong higit na maunawaan ang pagiging deboto gamit ang mga liham pasasalamat ng mga deboto na nakalagak sa Pambansang Dambana. Simula noong 1948 ay iniimbak ng mga Redentorista ang ilang liham bilang patotoo sa “mapaghimalang” pagkalinga ng Ina ng Laging Saklolo sa kanyang mga deboto. Dahil sa kahalagahan ng mga liham na ito ay minarapat kong humingi ng pahintulot upang mabasa ang mga ito nang mas masinsin. Ibinigay ng mga Redentorista ang kanilang pahintulot na kopyahin ang mga liham sa pamamagitan ng *scanner* at nakopya ko ang 937 na liham. Bagama’t maaaring ituring ang mga liham bilang mga publikong dokumento dahil nabasa na ang mga ito sa harap ng maraming tao, sinikap ko pa ring ingatan ang katauhan ng mga deboto sa pagsusuri at iniwasang magbanggit ng personal na impormasyong makapagtuturo sa kanilang pagkatao.

Binigyan ko ng karampatang atensyon ang mga liham na may malawak na pagsasalaysay ng kuwentong-buhay, kaya marami ang hindi naisama sa malapitang pagsusuri. Sapagkat ang karamihan ay walang malinaw na kuwento bagkus ay naglahad lamang ng mga biyayang natanggap. Hindi umabot ng kalahati ng kabuuang bilang ang nabigyan ng malapitang pagsusuri. Tulad ng ibang pag-aaral na gumagamit ng liham bilang pangunahing datos, nakita rin sa pag-aaral na ito ang mataas na *dross rate* dahil karamihan sa mga liham ay hindi lumalapat sa interes ng mananaliksik (tingnan si Plummer 24). Nilimitahan ko ang pagsusuri sa humigit-kumulang limampung liham, at mula rito ay pumili ako ng labinlimang maiikling sipi bilang *exemplary cases* ng mga “dokumentong buhay” ng mga deboto.

Pagbabalik-tanaw: Isang Paglalagom ng Debosyon kay Maria mula sa Kasaysayan

Buhat noong panahon ng kolonyalismong Espanyol, ang pagtatalaban ng relihiyon at katutubong kalinangan ay makikita sa pang-araw-araw na pamumuhay sa mga *poblacion*. Sinikap ng mga prayle na maipakilala ang Kristiyanismo gamit ang kanilang mga nauna nang karanasan sa Mexico at Latin America, bagama’t may malaking pagkakaiba ang kalagayang panlipunan sa Pilipinas kumpara sa mga bansang nabanggit (Rafael 19-20). Maliban sa pagsasalin ng idioma ng Kristiyanismo sa pangaraw-araw na wika, ginamit ng mga prayleang arkitektura, sining ng pagpapangalan ng mga simbahan bilang pagpaparangal kay Maria. Ang unang simbahan sa Maynila ay ipinangalan kay Maria, at gayon din ang mga simbahan sa Binondo, Ermita, Malate, Parañaque, Pasig, at Santa Ana sa paligid ng Maynila.

Ang pagtanggap ng mga Pilipino sa pamimintuho kay Maria ay nakasalig sa pagpapahalaga sa kababaihan sa kalinangang bayan ng mga sinaunang barangay. Ang “moral core” ng isang Pilipino, katulad ng sa iba pang mga kalinangan sa Timog-Silangang Asya, ay nakasalig sa pagkalinga ng

ina at “utang na loób” sa kanyang pagsasakripisyo (Mulder 124). Nang tanggapin ng mga katutubo ang Kristiyanismo ay ginampanan ni Maria ang malaking puwang sa estrukturang paniniwala ng mga sinaunang Pilipino, lalo na at napakahalaga ng “matrilineal line of descent” sa mga prekolonyal na pamayanan (Brewer 80).

Bagama’t may ilang aspekto ng Katolisismo na tumatalab sa taal na kalinangan ng mga sinaunang Pilipino, hindi naging madali ang Kristiyanisasyon dahil sa mabagal na pagtanggap ng ilang katutubo sa bagong pananampalataya. Sa ilang pagkakataon ay hindi sumang-ayon ang mga katutubo sa mungkahing iwanan nila ang pagsamba sa kanilang mga anito at diwata. Kahit sa mga pueblong napapailalim sa kapangyarihan ng mga Espanyol noong simula ng ika-18 dantaon ay may pag-iingat na ihiwalay ang mundo ng *pueblo* (pulitikal) at ng *doctrina* (relihiyoso) mula sa katutubong mundo, na isinapribado ng mga Kristiyanong Pilipino upang hindi mapailalim sa mapanuring mata ng mga kolonisador (Corpuz 215-216). Sa larangan ng relihiyon ay makikita ito sa patuloy na pag-iral ng mga prekolonyal na paniniwala, bagama’t ito ay natatakpan ng mga paniniwala at kagawiang Kristiyano (Corpuz 219).

Gayumpaman, mahalaga ang naging gampanin ng debosyon kay Maria sa layunin ng mga kolonisador na mapanatili ang pagbabanghay at pagkakaisa ng mga *pueblo*. Naitatag ang *población* ng Mabitac sa Laguna sa paligid ng isang *ermita* (kapilya) kung saan nakalagak ang imahen ng *Nuestra Señora de Candelaria* (Santos 9). Sa Parañaque naman ay naging bahagi ang debosyon sa *Nuestra Señora del Buensuceso* sa araw-araw na buhay ng mga mangingisdang pumapalaot sa Look ng Maynila (Santos 11). Ang pinakatanyag na halimbawa ay ang bayan ng Antipolo, na nakaranas ng malaking pagbabago nang maging tanyag ang *Nuestra de la Paz y Buen Viaje*, ang patron ng kanilang bayan. Bumisita ang Arsobispo ng Maynila sa dambana ng Antipolo noong 1746 at bunga ng kanyang pagkamangha sa imahen ay iniutos niyang ilagak ito sa galyong *Nuestra Señora del Pilar* upang protektahan ito mula sa bagyo at pamimirata. Nang makadaong ang galyon sa Maynila nang walang bahid ng pinsala ay hinirang ang imahen bilang tagapangalaga ng mga manlalakbay at pinasinayaan ang kapistahan bilang parangal sa Birhen tuwing buwan ng Mayo (Corpuz 542).

Nang lumaganap ang pagka-dismaya sa kolonyalismo noong ika-labingsiyam na dantaon ay nasangkot ang debosyon kay Maria sa pag-usbong ng damdaming makabayan ng mga Pilipino. Gamit ang mga elementong galing sa Katolisismo, nakapaghulma ang mga katutubo ng mga tradisyong makabayan na tumatalab sa kanilang karanasan bilang *colonial subjects*. Ayon kay Blanco (109)

[s]a paggamit ng mga tradisyon ng mga nasakop para sa pagtuturo ng katesismo, nakaambag ang mga misyonero sa paglikha ng isang *conceptual antipode* kung saan naihabi ng mga katutubo ang mga tradisyon ng Simbahan [sa kanilang lokal na paniniwala] sa kung paanong paraan inihabi ng Simbahan ang mga tradisyon ng mga nasakop [sa kanilang pagtuturo ng doktrina].

Ganito ang nangyari sa *Cofradia de San Jose* ni Apolinario dela Cruz (Hermano Pule), na nagsimula bilang isang organisasyong naglalayong maipalaganap ang pamimintuho kay Maria at San Jose (Ikehata 112; Iletto 34). Nang maglaon ay naging isang armadong grupo ang *Cofradia* kaya sila ay dinakip ng kolonyang administrasyon noong 1841. Nang pumutok ang himagsikan noong 1896 ay naging matingkad ang ugnayan ng “Inang Bayan” kay Maria, na sa Pasyon ay tinitingala bilang isang huwarang ina (Iletto 105).

Ang pagwawakas ng *Patronato Real* dahil sa pag-alis ng mga Espanyol noong 1898 ay nagbunsod ng malawakang pagbabago ng oryentasyon sa opisyal na Katolisismo sa bansa. Sinusugan ng mga bagong dating na ordeng relihiyoso mula sa ibang bahagi ng Europa at Estados Unidos ang pagtataguyod ng mga interes ng simbahan sa unpampublikong larangan. Sinimulan ang pagsasagawa ng *canonical coronation* ng mga lumang imahen upang maisailalim ang mga “relihiyong lokal” (tingnan si Christian 8) ng mga *novenario*, piyesta at prusisyon sa mas malawakang regulasyon. Ang pinakaunang seremonya ay ginanap noong 1907 nang koronahan ang *Nuestra Señora del Santissimo Rosario de La Naval* sa simbahan ng Sto. Domingo sa Maynila (Barcelona at Estepa 5), samantalang ang pinakahuli ay ginanap noong 2012 sa pagkokorona ng imahen ng *Nuestra Señora del Pilar* sa Imus, Cavite.

Hanggang sa kasalukuyan ay sinisikap ng institusyonal na Katolisismo na mapanatili ang impluwensiya ng mga Kristiyanong pamantayan sa larangan ng pampublikong moralidad. Ito ay nakasalig sa paniniwala na ang pangkalinangang pagkakakilanlan ng bansa ay nakabatay sa marubdob na pagtanggap ng Katolisismo ng nakararaming Pilipino. Noong ika-1 hanggang ika-5 ng Disyembre 1954 ay ginanap ang *National Marian Congress* sa Luneta, na dinaluhan ng mga opisyal ng gobyerno (sa pangunguna ni Pangulong Magsaysay) at ng simbahan (sa pangunguna ni Arsobispo Santos ng Maynila). Itinalaga ng Pangulo ang buong bansa kay Maria (*Manila Times*, 12.6.1954), habang tinawag ni Papa Pio XII ang Pilipinas na “*Reino de Maria*” (Kaharian ni Maria) at “*Reino del Santissimo Rosario*” (Kaharian ng Santo Rosaryo) sa kanyang mensahe para sa okasyong ito.

Sa iba pang pagkakataon sa kasaysayan ay iginigiit ang pamantayang Kristiyano sa pamamagitan ng paggamit ng mga relihiyosong simbolismo, tulad ng naganap sa *People Power I* noong 1986. Ang mga imahen ni Maria at ng Santo Niño ay ginamit ng mga tao sa pakikilahok sa mga pagkilos laban sa rehimeng Marcos, na nagpapatunay na ang mga pagkilos na ito ay may motibasyong relihiyoso (Bautista 299). Ipinatayo ang simbahan ng Mahal na Birhen ng EDSA (Shrine of Mary, Queen of Peace) sa panulukan ng EDSA at Ortigas, bunsod ng paniniwala ng kaparian na ang *People Power* ay nagkaroon ng “*intervention of divine powers*” (Bautista 301).

Ang diskusyon sa bahaging ito ay naglulugar sa debosyon kay Maria sa iba’t ibang pagpapakahulugan batay sa mga pagbabago sa kasaysayan. Ang pagkakaiba-iba ng mga uri ng debosyon ay bunga ng pagkakaiba sa mga kalahok, interes at pamamaraan ng pagtataguyod nito. Nauna nang nabanggit ang “lokal na relihiyon” (Christian 8), ngunit mayroon ding malawak na tradisyon ng *privatized Catholicism* (Ribeiro de Oliveira 518) at *folk religion* o *popular Catholicism* (Obusan 69; Ribeiro de Oliveira 515) kasabay ng mga “lehitimong debosyon” na pinapalaganap ng opisyal na Katolisismo. Batay sa naunang pagtatalakay, may malaking gampanin ang kolonyalismo at ugnayan ng Pilipinas sa mga puwersang

panlabas sa pagbubuo ng mga debosyon kay Maria noong panahon ng mga Espanyol. Ngunit naipakita rin sa pagtatalaban ng banyaga ay katutubong kalinangan noong panahong ito na hindi maitatangi ang kahalagahan ng oryentasyon ng mga deboto. Ang debosyon sa Ina ng Laging Saklolo ay isang kontemporaryong halimbawa ng aktibong pagtatalaban na ito, na patuloy na naghuhulma sa kalinangang panrelihiyon sa bansa. Ilalahad sa susunod na bahagi ang gampanin ng panloob na oryentasyon ng mga deboto sa pag-unawa ng panlipunang oryentasyon ng pagsasagawa ng debosyon sa kasalukuyang panahon.

Ang Epistolaryo ng Debosyon sa Ina ng Laging Saklolo: Isang Pagtingin Mula sa Pilipinas

Ang debosyon sa Ina ng Laging Saklolo ay ipinakilala ng mga Redentorista sa bansa noong 1906. Nagsimulang lumaganap ang debosyon nang naipatayo ang isang kapilya sa Baclaran noong 1932, kung saan nakatampok sa gitnang altar ang replikang larawan ng Ina ng Laging Saklolo. Naipalimbag ang dalawang “pribadong nobena” noong 1926 (sa Tagalog) at 1936 (sa Ingles) upang ipalaganap ang debosyon sa Maynila at mga karatig-pook. Noong 1948 ay pinasinayaan ang pagsasagwa ng *Perpetual Novena* sa Baclaran: hindi tulad ng mga pribadong nobena na dinarasal nang mag-isa, ang *Perpetual Novena* ay isang publikong ritwal na isinasagawa sa simbahan. Ito ang nagbunsod ng regular na pagpunta ng mga deboto sa kapilya at bagama’t dinarasal ang nobena sa ibang parokya sa labas ng dambana ay sinasadya ng mas nakararaming deboto ang pagpunta sa Baclaran upang doon makapagdasal. Dahil sa dami ng mga debotong dumadagsa sa simbahan ay nagkaroon ng malawakang pagbabago ang buong barangay: mula sa pagiging isang pangisdaan noong 1932, ang Baclaran sa kasalukuyan ay isang ganap na lugar kalakalan (*commercial area*) batay sa bilang ng mga pamilihan at talipapa, na noong 2008 ay umabot sa limampu’t tatlo sa buong barangay (City Planning & Development Coordinator’s Office 63-64).

Larawan 1. Ang larawan ng Ina ng Laging Saklolo. Ang orihinal na kopya ng icon ay ipinagkatiwala sa mga Redentorista noong 1866 at nakalagak sa Simbahan ng Banal na Mananakop at ni San Alfonso sa Roma. Ang larawang ito ay kilala bilang isang uri ng Virgin of the Passion na Orthodox icon na nanggaling sa Crete (Gresya). Nang madala ito sa Roma (ayon sa tala ay noong 1499) ay nakilala ang larawan bilang “Ina ng Laging Saklolo” (Ferrero 15).

Dahil sa katanyagan ng *Perpetual Novena* hindi lamang sa Kalakhang Maynila kundi sa mga karatig na probinsya ay pinalakihan ng mga Redentorista ang kapilya noong 1949. Ngunit dahil hindi pa rin naging sapat ang estrukturang ito ay nagpatayo ng mas malaki pang simbahan noong 1958, na nakatayo hanggang sa kasalukuyan. Ang simbahan ay makakapagpaupo ng 2,000 katao sa loob nito, habang ang espasyo sa loob pa rin ay makakapagkukop ng 9,000 pang tao. Noong 1958 ay idineklara ng mga obispo sa Pilipinas ang simbahan sa Baclaran bilang isang Pambansang Dambana, upang kilalanin ang debosyon sa Ina ng Laging Saklolo na isang “national phenomenon” sa bansa (Hechanova 10).

Larawan 2. Ang harapang bahagi ng Pambansang Dambana ng Ina ng Laging Saklolo sa Baclaran (kinuhanan noong 27 Hunyo 2010 ng mananaliksik)

Larawan 3. Ang loobang bahagi ng Pambansang Dambana; ang altar ay nasa dulong gitna (kinuhanan noong 2 Hunyo 2009 ng mananaliksik)

Kung ikukumpara, ang malaking pagkakaiba ng debosyon sa Ina ng Laging Saklolo sa ibang debosyon ay ang pagsulat ng liham ang mga deboto. Ayon sa “Mga Panimulang Paalala” sa nobena, ang deboto ay hinihikayat na sumulat ng liham-kahilingan sa panahon ng matinding pangangailangan, at liham-pasasalamat naman kung sa pakiwari niya’y natupad ang kanyang kahilingan. Nakatatanggap ang simbahan ng humigit-kumulang 5,000 liham sa isang linggo: batay sa tala ng bilang ng mga liham mula Abril 2004 hanggang Disyembre 2008, 88% ng mga liham na natanggap ay pang-kahilingan, habang ang nalalabing 12% ay para sa pasasalamat. Tinitipon tuwing Martes ang mga liham at binabasa ng mga pari at katuwang na layko (*lay volunteers*) ang mga liham pasasalamat (ang mga liham kahilingan ay binibilang lamang). Matapos basahin ay itinatala ang mga dahilan ng pagpapasalamat batay sa

isang nakahandang listahan, at ang kabuuang bilang ay inuulat tuwing nobena sa susunod na araw. Mula sa mga liham-pasasalamat ay pumipili ng ilang “huwarang liham” at binabasa ito sa nobena. Batay muli sa datos mula Abril 2004 hanggang Disyembre 2008, 31% ng pagpapasalamat ay nakatuon sa materyal na pangangailangan (sapat na kita at mga katulad nito); 5% ang nakatuon sa pakikipag-relasyon (pagkakaroon ng asawa o anak, at mga katulad nito); 4% ang “espiritwal” na mga kahilingan (pagbabagong-buhay at mga katulad nito); at ang malalabing 60% ay walang espesipikong dahilang binabanggit.

Ang mga liham ay galing sa mga deboto mula sa iba’t ibang panig ng bansa, ngunit ang mas nakararami ay galing sa Luzon. Ito marahil ay bunga ng pagkakaroon ng iba pang dambana ng Ina ng Laging Saklolo sa mga lungsod ng Cebu, Davao, Dumaguete, La Paz (Iloilo) at Tacloban (Leyte), kaya kakaunti lamang ang liham ng mga deboto mula sa Visayas at Mindanao. Mula noong ika-50 dekada ay mayroon nang mga liham mula sa mga Pilipino sa ibayong dagat, partikular mula sa Estados Unidos. Habang tumatagal ay makikitang dumarami ang mga bansang pinanggagalingan ng mga liham. Ang malaking bilang nito mula sa labas ng bansa ay nanggagaling sa Dubai (United Arab Emirates) at Saudi Arabia sa Kanlurang Asya; Malaysia at Singapore mula sa Timog-Silangang Asya; Hong Kong (Tsina) at Korea sa Silangang Asya; at Inglatera sa Europa. Makikita ring mas nakararami ang liham (halos 70%) mula sa mga kababaihan batay sa lagda sa mga liham; kung walang lagda ay maaaring mahinuha ang kasarian ng sumulat mula sa nilalaman.

Ang karamihan ng mga liham ay nakasulat sa Filipino, habang pumapangalawa ang Ingles o ang paghahalo ng dalawang wika. Mula 1948 hanggang 1969 ay may mapapansin ding mga liham na may sipi sa Filipino at Ingles, at walang anumang indikasyon kung sa anong wika unang naisulat ang mga liham. Karamihan sa mga liham ay nakasulat-kamay, bagama’t ang mga liham mula 1948 hanggang 1969 ay naka-makinilya; maaaring nakasulat-kamay ang mga ito ngunit nang maglao’y minakinilya upang hindi mahirapan basahin tuwing nobena. Sa ilang liham ay may matatagpuang nakalakip na ibang bagay, tulad ng salapi (bilang donasyon); larawan ng tao (para sa mga ipinapanalanging gumaling mula sa karamdaman); at tiket ng Sweepstakes (upang ibahagi ang maaaring mapanalunan sa tiket).

Ang mga liham pasasalamat na ito ay mahalagang tuntungan ng pagdadalumat ng personal at panlipunang aspekto ng debosyon sa kasalukuyang panahon. Bagama’t maituturing bilang “emblems of the private” sapagkat naghahayag ang mga ito ng pagka-indibidwal ng manunulat (Steedman 117-118), ang mga liham ay mahalaga ring “dokumentong buhay” sapagkat lumilitaw dito ang pakikipagsapalaran ng mga ordinaryong tao sa lipunang kanilang ginagalawan (Plummer 21-24). Ang liham ay tumatawid sa pagitan ng pribado at publikong buhay sapagkat ang mga ito ay sinusulat at binabasa sa konteksto ng lipunang ginagalawan ng nagsusulat bagama’t ito’y mga personal na dokumento (Stanley 209).

Ang kalagayan ng liham bilang isang “middle way” sa pagitan ng pribado at publikong aspekto ng buhay ay sumasalamin sa magkatuwang nadalumat ng “loób” at “kapwa” sa kalinangang Pilipino. Ang dalumat ng “loób” ay sumasalamin sa kabuuan ng personal na buhay ng isang tao, isang “daigdig ng aking abot-malay” patungkol sa sarili, sa kapwa, sa daigdig at sa Maykapal (Alejo 85-91). Bukod dito ay kinakailangang nakaugat ang sarili sa isang *moral character* na batayan sa pagiging isang mabuting tao (Miranda 27). Ang “kapwa” naman, bilang “kamalayan” ng isang tao sa paligid niya, ay

ang interpersonal na aspekto ng pakikipagtunguhan. Ayon kay Enriquez (104), sa pakikipagkapwa ay hinuhulma ang “shared identity” ng isang indibidwal, kung saan ang ako (*ego*) at ang iba-sa-akin (*others*) ay nagiging isa, kaya ang batayan ng loób ay hindi lamang ang pagmumuni-muni tungkol sa sarili kundi pati pakikipag-ugnayan sa kapwa (Sta. Maria at Largoza 58-60).

Sa konteksto ng debosyon sa Ina ng Laging Saklolo, ang pagsusulat ng liham ay isang aktibong pagkakabit ng sariling kaloóban sa kapwa. Dahil dito ay sinasaklawan ng pakikipagkapwa ang pinakamataas na antas ng pagkatao sa kalinangang Pilipino. Sa konteksto ng pagiging deboto, makikita sa mga liham ang aspektong *dialogical* na bumabalangkas sa pakikitungo ng deboto sa mundo sa labas ng kanyang kamalayan. Matutunton ang pagtatalaban ng loób at kapwa sa dalawang mahalagang aspekto: ang pakikitungo kay Maria bilang ina at ang pakikitungo sa mga “hindi ibang tao”.

Ang Debosyon at ang Pakikitungo kay Maria bilang Isang Ina

Ang pangunahing karakter sa lahat ng liham ay si Maria, na tinatawag ng mga deboto bilang “Mother of Perpetual Help”, “Mama Mary” o “Mahal na Ina”; may ilang liham na gumagamit ng karaniwang katawagan sa ina, tulad ng “Inay”, “Ina”, o kaya’y “Ma.” Sinisimulan ang lahat ng liham gamit ang mga katawagang ito, at sa daloy ng liham ay inuulit-ulit ito, marahil ay upang pagtibayin pa ng mga deboto ang kanilang pagtanaw kay Maria bilang isang ina. Ito ang halimbawa mula sa mga liham:

Salamat sa iyo, *minamahal na Ina*, kung hindi dahil sa aking walang lubay na pagdedebosyon sa iyo kay pala’y mayroong malubhang nangyari. *Mahal na Ina*, yamang siya’y [n.b. ang kanyang asawa] muling nangako sa akin na hindi na siya muling pupunta sa nite klab, isinasamo ko sa iyo na may luha sa aking mga mata na tulungan mo siya upang matupad niya ang kanyang pangako...*Mahal na Ina*, idinadalangin ko rin sa iyo, na ang kanyang paglalaro ng poker kung Biernes ay tuluyan na ring matigil.

(Babaeng deboto, Agosto 7, 1963; ang mga pagdidiin ay idinagdag)

Ang mas karaniwang katawagan tulad ng “Ma” ay ginagamit din ng ilang deboto, katulad ng halimbawang ito:

Ma, I hope you'll help me to ask forgiveness forom all my trespasses from my words, deeds, thoughts and failed to do the things that should be done. Sana

patawarin ako ng mga taong pinagkautangan ko ng kasalanan. *Ma, TULUNGAN MO AKONG ILAPIT ANG LOOB/BUHAY KO KAY JESUS. PLEASE MA. I can't understand myself kung talaga bang strong ang faith ko sa kanya...Ma, thanks for the concretized wishes I have had in the year 1996...Ma, I prayerfully submit this petition to your Son through you my wishes for this year 1997.*

(Babaeng deboto, Hunyo 5, 1997)

Kung ituturing ang pagsusulat ng liham bilang pagbubuo (at hindi lamang paglalarawan) ng pakikitungo sa iba (Stanley 211), mahalaga ang mga liham upang maunawaan ang karakter at lalim ng pakikitungo ng deboto sa Ina ng Laging Saklolo. Matatanaw sa malapitang pagbabasa ng mga liham (tulad ng mga halimbawa sa itaas) na tumatawid sa malalim na uri ng pakikipag-ugnayan ang pakikitungo ng mga deboto kay Maria sa pagtawag nila sa kanya na “ina”.

Sa ganitong lapit ay tinatanaw ng mga deboto ang kapangyarihan ni Maria sa konteksto ng kanyang aktibong pagkalinga para sa kanilang kapakanan. Ang pagkalingang ito ay na hindi natatapos sa pakikinig lamang at pagbibigay ng mungkahi, bagkus ay tumutuloy sa paggawa ng paraan upang maibigay ang pangangailangan ng deboto. Isang deboto ang nagpahayag ng ganitong kaisipan sa kanyang liham:

May isang taon na rin po ang nakakaraan nang minsan ay hilingin ko sa iyo Mahal na Ina ang tungkol sa anak ko na lagi na lamang maysakit... Bilang isang ina, dala ng aking labis na pag-aalala, lumiham po ako sa inyo at hiniling na sana'y gumaling na ang aking anak sa sakit niya, at kung maaari ay tulungan niyo ako na maalagaan ko siyang mabuti, upang huwag itong maulit pa. Huli po siyang na-confine sa hospital last year (Sept 2004). Mula nang sumulat po ako sa iyo Mahal na Birhen at magpahanggang ngayon, sa awa at tulong mo ay natupad ang panalangin ko at hiling...Alam kong katulong ko ang Mahal na Birhen, Ina ng Laging Saklolo. Sana tuluyan nang gumaling ang anak ko. Tunay at dakila ang puso ng ating Mahal na Ina. Mapagmahal, matulungin at maunawain.

(Babaeng deboto, Pebrero 2006)

Marapat na banggitin na ang aktibong pagkalinga ni Maria para sa kanyang mga anak ay nakaugat sa taal na pananaw ng mga Pilipino tungkol sa kanya. Matatagpuan sa *Pasiong Mahal* ang ganitong mga talata:

(986) Aco na ang pagbuntuhan
nang lahat mong cagalitan,
aco na,i, siyang mamatay
lalo co pang catouaan
ang siya,i, siyang mabuhay.

(987) Yaong hiling cong lahat na
at sa iyo,i, inoola,
Dios co,i, magdalita ca
sundin mo capagcaraca
nang aco,i, matiuasay na.

Ito ay isang salaysay ng pakikipag-usap ni Maria sa Diyos Ama na hayaang siya na lamang ang maghirap upang maisanggalang si Kristo sa tiyak na kamatayan. Sa ganitong mga pananalita ay buhay sa kamalayang Pilipino ang pananaw na si Maria ay isang mapagmalasakit na Ina na hindi iaadya ang sarili alang-alang sa kapakanan ng kanyang anak. Ito rin ang diwang umiiral sa pagtakbo ng mga deboto sa kanyang pagkalinga.

Gayumpaman, hindi awtomatiko ang pakikipagtunguhan ng deboto at ni Maria sa isang debosyon, bagkus ay kinakailangan simulan ng deboto ang pakikipag-ugnayan. Ito ay maituturing na “pagbubukas ng loób”, kung saan inaangkin ng deboto ang responsibilidad upang mapalalim ang pakikipag-ugnayan sa patron. Bilang isang aspekto ng “tunay na debosyon”, kinakailangan ang pagbubukas-loób na ito upang maitaguyod ang anumang antas ng pakikipagtunguhan. Sa mga liham ay may pagtanaw ang mga deboto sa kahalagahan ng pagiging totoo (*truthful*) at makatotoo (*authentic*) sa harap ni Maria. Bagama’t nagsisilbing gabay ang mga panalangin sa nobena, mga ritwal sa simbahan at pagsasakripisyo ng deboto, ang mga ito ay hindi magkakaroon ng kabuluhan kung “wala sa loób” o “hindi taos sa puso” ang pagsasagawa. Ganito ang pahayag ng isang deboto:

...umiiyak po ako sa harap ng inyong “Miraculous Picture” sa aming bahay,
nagtatanong po ako sa inyo, Mahal na Ina ng Laging Saklolo at sa Mahal na Poong
Hesus, na bakit hindi ninyo sinasagot lahat ng mga hinihiling ko. Nagtatanong po
tuloy ako sa inyo kung mali ba ang paraan ng pagdarasal ko, sabi ko ituro po ninyo

sa akin ang tamang pagdasal. Pero nagkamali po ako dahil basta't taos pala sa puso mo ang paghingi ng tulong sa Mahal na Ina ng Laging Saklolo, at sa Mahal na Poong Jesus, ibibigay sa iyo.

(Babaeng deboto, walang petsa ang liham)

Ang ganitong lohika ay nakakabit sa naunang pahayag tungkol sa pakikitungo kay Maria bilang ina. Kung ikakabit ang pagiging deboto sa pagbubuo ng isang uri ng pakikipagtunguhan, hindi pangunahing konsiderasyon ang "tamang pagsasagawa" ng mga dasal o ritwal. Ang ganitong mungkahi ay taliwas sa pagsasalarawan sa debosyon bilang "walang malay" na pag-ulit-ulit ng panalangin na walang pag-unawa sa "lalim" ng diwa ng mga panalangin. Sa ganang mga deboto ng Ina ng Laging Saklolo, may pagpapahalagang ipinapakita sa pagiging mulat sa malalim na kahulugan ng debosyon sapagkat ito ay nakatuon sa pakikitungo sa isang itinuturing na ina.

Sa ganitong pagtingin, mauunawaan ang direkta at tahasang pananalita, lalo na sa mga pagkakataon ng pagkadismaya o sama ng loób, sa konteksto ng pagiging "taos sa puso" at "makatotohanan". Tingnan ang pahayag na ito ng isang deboto na nalugi sa negosyo:

We went into construction business...Akala namin, ito na....we have the break..

Our kids started to go to private school, and we need to support them financially,

particularly. Sinubukan po naming pumasok sa isang malaking company para

makakuha ng kontrata sa pag-asang ito ang solution..Yon po pala ang umpisa ng

lahat, lahat na kung saan at ano kami ngayon.... MASAMA PO BANG MAGHANGAD

NG DAGDAG NA KITA?...Nalugi po kami sa kinuha naming trabaho, at nagkaroon

pa kaming kaso sa mga suppliers namin, hanggang sa nagkabaun-baon kami sa

utang. *We tried to start anew para makabawi and to be able to pay our commitments,*

pero lalo karing nadapa at hangang ngayon hindi pa kami nakakapag-recover.

Alam ko po, pagsubok po ito sa amin. *Everything is meant for a reason.* At ang

lahat ng ito ay tanggap ko. At alam ko po na na andyan lang Kayo lagi at hindi Nyo

kami pinababayaan gaano man kabigat ang Krus na aming pasan hindi Nyo po
kami iniiwan.

(Babaeng deboto, Oktubre 12, 2005)

Halimbawa rin ang pahayag ng isang deboto na nawalan ng trabaho, na sa pagkakataong ito ay tahasang binanggit ang kanyang pagtatampo:

[i]lang beses mo na rin kaming sinubukan, at pinakamatindi na ay ang pareho kaming nawalan ng trabaho ng asawa ko, dahil sa pangyayaring ito humina ang pananampalataya ko. Nagsimula akong magtanong ng “bakit.” Ni hindi na nga ako nakapagsisimba tanda ng pagsama ng loob ko sa’yo. Para sa akin ang bigat-bigat ng buhay lalo na pag hindi mo na alam ang gagawin mo kung saan ka kukuha ng perang panggastos sa lahat...Nawalan na rin ako ng *peace of mind*, hanggang dumating ang *time* na natuto kong tanggapin ang lahat-lahat. Parang isang anak [ako] na humingi ng tawad sa kanyang magulang.

(Babaeng deboto, walang tiyak na petsa)

Mahalaga ang ganitong mga pahayag sapagkat dito nakikita ang pagharap ng deboto sa hirarkiyang namamagitan sa kanya at ng patron. Tulad ng pangangatwiran ng isang anak sa kanyang magulang, ang “tuwirang” pagsasalita ng mga deboto ay nagpapakita ng minsanang pagsuwag nila sa hindi pagkakapantay ng kapangyarihan sa relasyong debosyonal. Ipinaliwanag ni Cannell (234) na ito ay bunga ng pagtatalaban ng kagustuhang mapalapit ng deboto sa banal na nilalang, habang may pagkilala naman siya sa kapangyarihan nito. Para sa mga deboto, ang tuwirang paghahayag ng saloobin ay mauunawaan sa konteksto ng magkatuwang na pagkilala ng pagkalinga at kapangyarihan ni Maria. Ang ganitong gawaing pangkomunikasyon ay hindi ipinapakita sa lahat, bagkus ay inilalaan lamang sa mga “hindi ibang tao” (tingnan kay Maggay 85).

Dahil “hindi ibang tao” ang turing ng deboto kay Maria, ang pakikipagtunguhan niya sa kanya ay nakapaloob sa isang pagpapalitan (*mutual exchange*) ng pagtitiwala. Ang lohika ng pagsasakatuparan ng obligasyon¹ sa debosyon ay mauunawaan sa lapit ng pagtatalaban ng biyaya at sakripisyo. Taliwas sa isang *purely transactional* a pananaw sa debosyon, ang pakikitungo sa patron ay hindi lamang nakabatay sa ekonomikong pagpapalitan ng pabor, bagkus ay may kasamang pagkakaloób ng sarili. Madalas ay nababanggit sa mga liham ang obligasyong iniaatang ng deboto sa kanyang sarili tulad ng

pagsisimba, katapatan sa pananalangin at pagwaksi sa kasalanan. Halimbawa ay ang patoto ng isang debotong nakapasa sa *proficiency exam* upang matanggap sa trabaho:

Simula na po muli ng panibagong kabanata ng buhay ko ang pagharap sa aking propesyon at nangangako po ako na gagamitin ito sa tama at hindi magiging mapagmataas sa kapwa. Alam ko po na kung kaya n'yo po itong ibigay sa isang iglap ay pwede din pong mawala kapag di ginamit ng tama.

(Babaeng deboto, Hunyo 7, 2006)

Matingkad din ang pagtanaw sa mga obligasyong moral tulad ng pagtulong sa nangangailangan at pagsisilbi sa pamayanan. Mas espesipiko ang mungkahi ng deboto sa ibaba na nakapasa sa eksamen para sa mga nars:

At ngayong RN [Registered Nurse] na po ako, tulungan mo po ako, Mama Mary, na ipanalangin sa Ama, kay Kuya Jesus at sa inyong Mahal na Puso na maging *successful*, mabuti, matulungin na *nurse*, malapit at may takot sa Inyo, *full of knowledge, skills, wisdom and ideal care* na maipalalasp ko sa aking mga pasyente at nangangailangan. Tulungan mo din po ako na magpatuloy na matuto, maging magaling mahusay at mabuting *nurse* di lamang po sa Pilipinas pati na rin po sa ibang bansa. Ipinangako ko po sa Inyo na maglilingkod muna ako sa Inang Bayan at sa aking kapwa Pilipino bago po ako magtrabaho sa ibang bansa.

(Babaeng deboto, Disyembre 29, 2005)

Batay sa diskusyon sa bahaging ito ay maiuugat ang pagtrato kay Maria bilang isang ina sa pagtatalaban ng loób at pakikipagkapwa. Mula sa lapit ng loób ay nakatuon ang debosyon sa batis ng sariling pagkatao ng deboto, at pangalawa na lamang ang panlabas na ritwal na inirerekomenda ng mga awtoridad. Dahil dito ay inaasahan na ang debosyon ay nakabatay sa “pagiging totoo” at makatotohanan; kung wala ito ay hindi maaaring umusad ang mga gawaing debosyon sa antas ng “pagbubukas ng loób” sa pagkalinga ng isang banal na nilalang. Sa lapit naman ng pakikipagkapwa ay natutunton ang relasyong debosyonal bilang pakikitungo sa “hindi ibang tao”, kung ang pagbabatayan ay ang tahasang paghayag ng saloóbin ng deboto kay Maria. Sa pagtatalaban ng loób at kapwa ay maipapaliwanag ang patuloy

na pagtanggap ng nakararaming Pilipino sa debosyon kay Maria, lalo na at ito'y sumasalamin sa mahalagang gampanin ng isang ina sa panlipunang pagbabanghay ng mga pamayanan sa iba't ibang dako ng bansa.

Ang Debosyon at Pakikipagkapwa sa “Hindi Ibang Tao”

Ang ikalawang matingkad na katangian ng mga liham ay ang mga naratibo tungkol sa sarili, sa unang banda, at tungkol sa mga itinuturing na “hindi ibang tao” sa kabilang banda. Mahalaga ang puwang ng sarili (selfhood) sapagkat ang anumang uri ng pagsusulat ng liham ay nakabatay sa isang “*performance of self*” ng manunulat (Stanley 212). Ang pag-ikot ng pokus ng naratibo sa pagitan ng sarili at kapwa ay sumasalamin ng magkatuwang na dalumat ng pagsasarili at pakikibahagi sa buhay ng mga “hindi ibang tao.”

Batay sa mga liham, ang tema ng pagsasarili ay lumalabas sa mga panahon ng emosyonal na paghihirap, kaya ang banggit tungkol dito ay sumasalamin sa katatagan ng loób sa harap ng kahirapan at pagsubok. Makikita sa mga liham ang ilang paglalahad ng mga deboto ang dalumat ng sarili bilang isang *independent agent*, kung saan itinatampok ang kahalagahan ng kasarinlan. Halimbawa ay ang pahayag ng deboto sa ibaba na humiwalay sa kanyang asawa:

Mama Mary heto po ako ngayon sumulat sa inyo upang ipagpasalamat at ipagpatotoo ang lahat ng nangyari sa buhay ko. Bilang panimula gusto ko pong ibahagi sa inyo na sa ngayon ay hiwalay ako sa aking asawa. Iniwan ko po siya sapagkat di ko na makayanan ang ginagawa nya sa akin...Lagi niya akong sinasaktan...lyon ang naging dahilan ng tuluyan kong paglisan at hindi na muling bumalik pa...Isa po sa kahilingan ko sa inyo ay magkaroon ako ng sariling bahay at lupa, ngayon nga po ay ibinigay nyo na, Mama Mary salamat po at sa katapusan nga po ng buwang ito ay lilipat na kaming mag-ina sa ibinigay mo po sa aming bagong tahanan...Sa paglipat po namin nananalig po ako na kami ay bibiyayaan nyo ng siksik, liglig, at umaapaw na kapayapaan, kaligayahan, at sa kabuhayan.

(Babaeng deboto, Marso 15, 2005)

Nagpahayag din ng ganito ang isang debotong umalis mula sa pagsasamang hindi nagtagumpay:

...salamat din po sa aking lakas at tatag ng loob, dahil akala ko noon ay wala nang halaga ang aking buhay buhat ng ako'y mahiwalay sa aking asawa. Ngunit dahil sa malaki nyo pong tulong, Mahal na Ina, natutunan kong harapin ang bago kong buhay na ginagalawan.

(Babaeng deboto, walang tiyak na petsa [c. 1990])

Matingkad sa dalawang pahayag ang paghahanap sa kaloóban na hindi nasasaklawan ng iba, isang sariling *makapag-iisa*. At ang kakayahang ito ay nakakabit sa positibong pag-unawa sa pagsasarili sa pamamagitan ng *sariling gawa* o *sariling sikap* (Miranda 25).

Malaking bahagi ng mga liham, gayumpaman, ay nakatuon sa mga “hindi ibang tao”, tulad ng mga kasapi ng pamilya, kabiyak, kasintahan o kaibigan. Partikular dito ang marubdob na pagmamalasakit ng deboto sa kanilang kapakanan, na palaging sinasambit ng deboto sa maraming pagkakataon sa mga liham. Halimbawa nito ay ang pahayag ng isang deboto na nakapasa sa Board Exam para sa pagiging nars:

Marami pong naghirap para sa akin kahit po nanghihina po ang loob ko nung una...Marami rin pong nagsakripisyo lalo na po ang aking ina na talagang ipinangungutang ang *tuition fee* ko noon at ang aking kapatid na talagang inako ang lahat ng responsibilidad sa pagpapaaral sa akin kahit sobrang mahal. Mama Mary, *thank you* po talaga at nagbunga po ang lahat ng mga hirap at sakripisyo... Alam ko pong dahil sa pananampalataya at tiwala sa sarili kaya ko po ito nakamit.

(Babaeng deboto, Pebrero 27, 2006)

Bagama't may pahayag tungkol sa “pananampalataya at tiwala sa sarili”, ito ay nakapaloob sa makabuluhang pakikipag-ugnayan sa pamilya. Katulad ng matatagpuan sa iba pang mga liham, makikita rito na ang pakikipag-ugnayan sa kapwa ay kaagapay sa pagbubuo ng personal na mga hangarin (hal. tiwala sa sarili, personal na kakayahan, at pagiging mabuting tao).

Ang pagpapahalaga sa mga “hindi ibang tao” ay maaari ring maipakita sa mga panahon ng hindi pagkakaunawaan, kung saan nagiging madamdamin ang pananalita ng deboto. Sa maraming pagkakataon ay may magkahalong pagsusumbong at pagtitiis ang deboto patungkol sa inaakalang maling gawain ng isang mahal sa buhay. Matingkad ang ganitong uri ng pagtugon sa mga usaping mag-asawa at pamilya, tulad ng pahayag ng isang deboto tungkol sa pagtataksil ng kanyang asawa:

Ako po ay inyong matapat na anak na dumadalangin at humihiling sa inyo na sana ay maliwanagan na ang pag-iisip ng aking asawa sa mga mali niyang ginawa noong mga nakalipas na panahon, tulad ng pagkakaroon niya ng relasyon sa ibang babae. Dahil po sa inyo ay naging matatag ako at mataimtim na nananalangin na sana ay magampanan ko ang nararapat at makapaghintay ako na malutas ng maayos ang aming problema. Sa ngayon ay labis akong nagpapasalamat sa inyo, Mother of Perpetual Help, dahil ang kahilingan ko ay natupad. Nalutas po ng maayos ang naging problema naming mag-asawa na hindi naaapektuhan ang aming mga anak.

(Babaeng deboto, Disyembre 29, 1987)

Sa ganitong mga pahayag ay makikita na ang pagtitiis ay itinuturing na isang tanda ng katapatan sa relasyon at pagsasaalang-alang sa mga maaaring madamay sa nagbabadyang alitan. Sa ganitong mga pananalita ay naipapahayag ang pagpapahalaga sa isang malapit na tao. Ipinapakita nito na naisasaisip ang mga pag-ako ng tungkulin upang maipagpatuloy ang pakikipag-ugnayan sa kanila.

Partikular sa usaping ng “hindi ibang tao” ang pagkilala sa pangangailangan ng isang *tagapamagitan* na nagbibigay ng pahatid, parating, pasabi, pabilin o paabot (tingnan si Maggay 28-29). Ang ganitong uri ng pakikipag-ugnayan ay naglalayong isara ang anumang distansya (pisikal o emosyonal) na namamagitan sa dalawang malapit na tao. Sa panahon ng hindi pagkakaunawaan ay inaasahan ang patron upang maging isang tagapamagitan. Makikita sa mga liham ang mga pagkakataong “nagpapabulong” o “nagpaparating” ng mensahe ang deboto, na kadalasan ay may tono ng pagsusumbong. Isang deboto na tinanggap ang kanyang asawa matapos itong magtaksil sa kanya ang nagpahayag ng ganito:

Now I pray that our “new relationship” stays beautiful in spite of all the intrigues and detractors around us. Please touch my friends who want to break up my family. Teach them to be meek and not be envious of all the blessings I’ve been receiving. I understand their bitter feelings towards me but I hope You make them realize that their motives are wrong. No matter what they say and whatever happens, my feelings for my husband will never change.

(Babaeng deboto, walang tiyak na petsa [c. 1980])

Bilang tagapamagitan, inilalapit ng deboto ang kanyang saloóbin sa Mahal na Ina upang maalpasan niya ang pananalita ng mga bumabatikos sa kanya. Sa ganitong mga pananalita ay makikita ang hangarin ng deboto na makibahagi ang patron sa kanyang mga suliraning relasyonal.

Lumalabas ang pagpapakita ng pagmamalasakit sa mga pagkakataong ang deboto ang nagpiprisinta upang maging tagapamagitan para sa kahilingan ng iba. Bagama't hindi para sa kanya ang mga kahilingang ito ay nakakaapekto ito sa kanyang kapanatagan ng loób. Ganito ang pahayag ng isang deboto tungkol sa kanyang mga kaibigang nahaharap sa hindi maayos na pagtrato ng kanilang *employer* sa ibayong dagat:

Sumulat po ako sa inyo dahil sa problema po ng dalawa kong kaibigan...Sa akin nila sinasabi ang kanilang mga problema tungkol sa kanilang mga employer na nagmamaltrato sa kanila. Ang tangi ko lang pong naitutulong sa kanila eh payuhan sila na magtiis hangga't kaya nila pero alam ko na kayo lang ang dapat nilag lapitan pero ako na lang ang lumalapit para sa kanila. Inay, tulungan nyo sila sa kanilang problema...Huag nyo silang pabayaang dahil mahal ko sila.

(Babaeng deboto, Nobyembre 14, 1987)

Sa ibang pagkakataon ay ginagamit ng deboto ang kanyang pamamanata upang mamagitan para sa iba, katulad ng halimbawa sa ibaba:

Mama Mary, itutuloy ko na ang pagpapanata ko ng paglakad ng paluhod sa bawat Miyerkules sa loob ng tatlong taon at limang buwan upang hilingin sa inyo ang pagbabalik ng kanyang [N.B. anak ng deboto] mga paningin, ng kanyang normal na pag-iisip at dating kasiglahan at kalusugan. Basbasan n'yo po ang mga gamot na binigay at ang pangangalagang ginagawa ko sa kanya upang siya ay ganap na gumaling at lumakas.

(Babaeng deboto, Hunyo 11, 1986)

Ang ikalawang halimbawa ay minsa'y napapagkamalang isang “maling paniniwala” ng mga namamahala sa dambana. Sa aking mga pakikipanayam ay nagpahayag ang mga namamahala ng hindi pagsang-ayon sa ganitong gawain sapagkat tila “nakikipagtawaran” ang deboto upang maibigay ang kanilang kahilingan. Ayon sa turo ng simbahan ay nagpapakita ito ng maling pananaw sa pakikitungo ng tao sa Diyos, mga santo at santa. Gayumpaman, batay sa mga liham ay tinatanaw ng mga deboto ang ganitong uri ng pamamagitan (“ako na lang ang lumalapit para sa kanila”) na mabisang paraan upang

makamit ang kahilingan para sa iba. Makikita rito ang kahalagahan ng dalumat ng kapwa sa pag-unawa ng malalim na uri ng pakikitungo para samga “hindi ibang tao”. Batay sa pahayag ng mga deboto ay hindi maihihiwalay ang pansariling kapanatagan sa kapanatagan ng mga mahal sa buhay, patunay na sa pakikipagkapwa ay pumipisan ang “pagka-ako” ng sarili sa kaganapan sa buhay ng iba.

Paglalom: Tungo sa Pangkalinangang Pag-unawa ng Ugnayang Pangdebosyon

Sa papel na ito ay inilahad ang debosyon mula sa Ina sa lapit ng gawing pangkomunikasyon ng mga Pilipino, partikular ang dalumat ng loób at kapwa. Makikita sa diskusyon na ang debosyon kay Maria ay una, may maigting na ugnayan sa iba’t ibang gawain at paniniwalang pangkalinangang Pilipino, pangalawa, makikita sa kasaysayan ng bansa at panghuli sa mga kasalukuyang uri ng debosyon sa iba’t-ibang dako ng bansa. Naipakita na ang debosyon ay maituturing bilang isang uri ng pakikipagkapwa ay nakapagbukas ng mga panibangong lapit sa pagdadalumat ng puwang ng paniniwalang Katoliko sa pang-araw-araw na buhay.

Ang pagtatalaban ng loób at kapwa, sa isang banda, at pagiging deboto, sa kabilang banda, ay makapagbibigay-linaw sa patuloy na impluwensya ng paniniwala samalaking bahagi ng lipunang Pilipino. Sa pamamagitan ng debosyon ay naihaba ng deboto ang kanyang pang-araw-araw na karanasan sa saklaw ng pananampalataya at sa pamamatnubay ng isang banal na nilalang. May puwang ang mga institusyonal na dimensyon sa pagpapanatili ng debosyon, ngunit may sapat na batis din mula sa kaloóban at pakikipagkapwa upang mapanatili ang kahalagahan ng paniniwala sa indibidwal at panlipunang aspekto ng buhay. Ito ay nagpapakita rin na ang “sagradong” dimensyon ng buhay ay, taliwas sa inaasahan, kaagapay sa daloy ng mga ordinaryo pangyayari (Mulder, “Inside Southeast Asia” 210). Ito marahil ang dahilan kung bakit ang mga ideya ng kasalanan bilang isang *abstract moral failing* ay hindi maringkad sa katutubong paniniwala. Matatanaw ito sa maigting na paghingi ng biyaya para sa hinaharap sa mga gawaing pangdebosyon kaysa humingi ng tawad para sa mga kasalanan sa nakaraan. Mas binibigyang-diin sa gawaing pangdebosyon ang pagkakabit ng realidad ng pang-araw-araw na buhay at ang pangangalaga ng isang patron.

Naibahagi ng malapitang pagbabasa ng mga liham ang kahalagahan ng loób sa pagsasagawa ng debosyon. Ang materyal na pangangailangan ay matibay na motibasyon, na bunga ng ugnayan ng debosyon sa pang-araw-araw na mga isipin. Ngunit mahalaga rin ang relasyonal na aspekto ng debosyon. Batay sa patotoo ng mga deboto, hindi sapat ang panlabas na pagsunod (*conformity*) sa ritwal, bagkus ay kinakailangan ang pagtatalaban ng panlabas na pagkilos sa panloób na disposisyon ng deboto. Ito ay bunsod din ng karakter ng patron bilang “hindi ibang tao”, na nagiging saligan ng isang sistema ng pagpapalitan na ginagabayan ng magkakabit na pangangailangan para sa isa’t isa (*mutual need*).

Mula sa lapit na ito ay matutunton ang debosyon hindi lamang bilang isang personal na gawain, bagkus ay may kinalaman sa mga isyung domestiko, pangkalinangan at panlipunan. Ayon kay Thomas at Znaniecki

ang pangunahing batayang metodolohikal [sa sosyolohiya] ay ito: ang sanhi ng isang indibidwal na penomenon ay kahit kaila'y hindi isa pang panlipunan o indibidwal na penomenon lamang, ngunit laging kombinasyon ng panlipunan at indibidwal na penomenon (44).

Naipakita sa pagtatalakay na ang debosyon ay may maigting na lapit sa loób at pansariling buhay ng deboto; ngunit matatanto ring ito ay naiimpluwensyahan ng kasaysayan at kalinangan bayan na binuo ng mahabang pakikipagtalastasan sa mga panlabas na puwersa, maliban sa pagkakakabit nito sa buhay ng mga “hindi ibang tao”. Tunay ngang sa ugnayan ng debosyon at pakikipagkapwa ay “masasalamin...ang kolektibong oryentasyon ng kalinangang Pilipino” (Aquino 7). Ang kolektibong oryentasyon na ito ay mababatid sa pagpapahalaga ng mga deboto sa pamilya at sa mga “hindi ibang tao”, na nag-uugat ng pananaw tungkol sa pagiging “mabuting tao”. Mula sa pagmamalasakit sa mga “hindi ibang tao” ay nakabubuo ng pamamaraan ang deboto upang makipag-ugnayan sa ibang aspekto ng kanyang kapaligiran at lipunan. Ang paglapit kay Maria bilang ina ay nagdaragdag ng isang mahalagang dimensyon sa paglalapat ng relihiyon sa pag-unawa ng pang-araw-araw na karanasan. Sa ganitong pananaw ay nananatiling kongkreto ang pagharap ng deboto sa mga isyu patungkol sa kahirapan, kawalan ng katarungan, pagmamalasakit, at pagkilos para sa pagbabago.

TALA

¹ Ang mga obligasyong kaakibat ng mga gawaing pandebosyon ay itinuturing ng ilang deboto bilang “panata”. Ang panata ay pangako ng regular na pagsisimba o pagdarasal bilang pasasalamat sa pagdinig sa isang kahilingan. Gayumpaman, hindi lahat ng deboto ay sumasang-ayon sa ganitong pananaw: sa katunayan ay may pag-aalinlangan ang iba sa paggamit ng salitang ito sapagkat ito’y nangangahulugang hindi bukal sa loób ang pagsasagawa ng panalangin.

MGA SANGGUNIAN

- Alejo, Albert. *Tao po! Tuloy!: Isang Landas ng Pag-unawa sa Loob ng Tao*. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 1992. Nakalimbag.
- Aquino, Clemen C. "Mula sa Kinaroroonan: Kapwa, Kapatiran at Bayan." Professorial Chair Paper, College of Social Sciences and Philosophy. University of the Philippines. Lungsod Quezon: CSSP Publications, 1999. Nakalimbag.
- Barcelona, Mary Ann at Consulelo B. Estepa. *Ynang Maria: A Celebration of the Blessed Virgin Mary in the Philippines*. Maynila: Anvil, 2004. Nakalimbag.
- Bautista, Julius. "The Rebellion and the Icon: Holy Revolutions in the Philippines." *Asian Journal of Social Science* 34.2 (2006): 291-310. Nakalimbag.
- Blanco, John D. *Frontier Constitutions: Christianity and Colonial Empires in the Nineteenth-Century Philippines*. Lungsod Quezon: University of the Philippines Press, 2009. Nakalimbag.
- Brewer, Carolyn. *Holy Confrontation: Religion, Gender and Sexuality in the Philippines, 1521-1685*. Maynila: Institute of Women's Studies – St. Scholastica's College, 2001. Nakalimbag.
- Buhay, Ma.Hilda at Ma. Catherine Sanchez. *Prayer Attitudes of the Filipino Novena-goer: Motives and Attitudes to Efficacy of Novena among Perpetual Help Devotees in Baclaran and Manila*. MA Tesis. Asian Social Institute (Maynila), 1970.
- Cannell, Fenella. *Power and Intimacy in the Christian Philippines*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. Nakalimbag.
- Casaysayan nang Pasiong Mahal ni Jesucristong Panginoon Natin na Sucat Ipag-alab nang Puso nang Sinomang Babasa*. With an introduction, annotations, and translation of the 1882 edition by Rene B. Javellana. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 1988. Nakalimbag.
- Cerulo, Karen A. at Andrea Barra. "In the name of...: Legitimate interactants in the dialogue of prayer." *Poetics* 36 (2008): 374-388. Nakalimbag.

- Christian, William A. *Local Religion in Sixteenth-century Spain*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1981. Nakalimbag.
- City Planning & Development Coordinator's Office. *Socio-Economic Profile, Parañaque City*. Pampublikong Dokumento. Lungsod ng Parañaque, 2009.
- Corpuz, Onofre D. *The Roots of the Filipino Nation*. Vol. 1. Lungsod Quezon: University of the Philippines Press, 2005. Nakalimbag
- Enriquez, Virgilio G. "Kapwa: A Core Concept in Filipino Social Psychology ." *Philippine Social Science and Humanities Review* XLII.1-4 (1978): 100-108. Nakalimbag.
- Ferrero, Fabriciano. *The Story of an Icon: The Full History, Tradition and Spirituality of the Popular Icon of Our Mother of Perpetual Help*. Hampshire, UK: Redemptorist Publications, 2001. Nakalimbag.
- Gomez, Vidal J. *An Evaluative Study of the Perpetual Novena to Our Mother of Perpetual Help*. M.A. Tesis. Ateneo de Manila University (Lungsod Quezon), 2003.
- Hechanova, Luis G. *The Baclaran Story*. Lungsod Quezon: Claretian Publications, 1998. Nakalimbag.
- Ikehata, Setsuko. "Popular Catholicism in the Nineteenth-century Philippines: The Case of the Cofradia de San Jose," sa *Reading Southeast Asia: Translation of Contemporary Japanese Scholarship on Southeast Asia*. Ithaca: Southeast Asia Program, Cornell University, 1990. Nakalimbag.
- Maggay, Melba P. *Pahiwatig: Kagawiang Pangkomunikasyon ng Filipino*. Lungsod Quezon: Ateneo de Manila University Press, 2002. Nakalimbag.
- Miranda, Dionisio M. *Loob: The Filipino Within, A Preliminary Investigation into a Pre-theological Moral Anthropology*. Maynila: Divine Word Publications, 1989. Nakalimbag.
- Mulder, Niels. *Inside Philippine Society: Interpretations of Everyday Life*. Lungsod Quezon: New Day Publishers, 1997. Nakalimbag.
- Mulder, Niels. *Inside Southeast Asia: Religion, Everyday Life, Cultural Change*. Chiang Mai: Silkworm

Books, 2000. Nakalimbag.

Obusan, Teresita B. "Tatlong Person Solo Dios: A Study of Filipino Folk Religion." Sa Jaime C. Belita (ed.) *And God Said, Hala!* Maynila: De La Salle University Press, 1991. Nakalimbag.

Plummer, Ken. *Documents of Life*. London: George Allen and Unwin (Publications) Ltd., 1983. Nakalimbag.

Ribeiro de Oliveira, Pedro de Asis. "The Political Ambivalence of Popular Religion." *Social Compass* 41.4 (1994): 513-523. Nakalimbag.

Santos, Luz Mendoza. *The Philippine Rites of Mary*. Lungsod Quezon: National Printing Company, 1983. Nakalimbag.

Sta. Maria, Madelene A. at Gerardo L. Largoza. "On the Non-Distinction Between Self and Other in the Notion of Personhood." *International Journal for Dialogical Science* 3.1. (2008, Fall): 55-68. Nakalimbag.

Stanley, Liz. "The Epistolarium: On Theorizing Letters and Correspondences." *Auto/Biography* 12 (2004): 201-235.

Steedman, Carolyn. "A woman writing a letter." Sa Rebecca Erale (ed.) *Epistolary Selves: Letters and Letter-writers, 1600-1945*. Aldershot: Ashgate. 1999. Nakalimbag.

Thomas, William I. at Florian Znaniecki. *The Polish Peasant in Europe and America*. Vols. I at II. New York: Dover Publications, 1958 [1918-1920]. Nakalimbag.